

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดกระบวนการผลิตข่าว (NEWS PRODUCTION PROCESS)

กระบวนการผลิตข่าวนั้น JEREMY TUNSTALL กล่าวว่า เป็นวงจรรวมของการผลิตที่มีความเกี่ยวพันกันใน 4 ขั้นตอน ดังนี้ (JOHN HARTLEY, 1985)

1. การวางแผน (PLANING) คือการเตรียมการผลิตที่สอดคล้องกับนโยบายขององค์กร เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จอันสูงส่งโดยลดช่องว่างของอัตราการเสี่ยงลงให้เหลือน้อยที่สุด

การวางแผนระยะยาวนั้น เป็นการวางแผนระดับนโยบายรวมและสามารถมองเห็นผลที่จะติดตามมาในอนาคต เพื่อเป็นแนวทางทั่ว ๆ ไปในโครงสร้างขององค์กร และรูปแบบของอนาคตที่ครอบคลุมถึง ส่วนการวางแผนระยะสั้นเป็นการมองการผลิตข่าวรายวันสิ่งที่สำคัญคือ การตัดสินใจ การพิจารณาถึงองค์ประกอบการปฏิบัติงานและเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมในขณะนั้น

ในแผนจะกำหนดสิ่งจำเป็นต่าง ๆ ไว้ด้วย เช่น ตัวบุคคลผู้ติดตามรายงานข่าว วิธีการเลือกทำข่าวที่ต้องการและตารางกำหนดเวลา เป็นต้น แผนที่ดีนั้นจะต้องมีความยืดหยุ่นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ . และจะต้องมีแผนฉุกเฉินรองรับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดมาก่อน

2. การรวบรวม (GATHERING) คือการปฏิบัติการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ต้องการด้วยวิธีต่าง ๆ ภายใต้กรอบของงานที่กำหนดขึ้น การผลิตข่าวนั้นมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติการรวบรวมข่าว ตลอดจนวัตถุดิบที่เป็นข้อมูลและตัวบุคคลที่ปฏิบัติงาน วิธีการรวบรวมข่าวจะขึ้นอยู่กับการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ และการตัดสินใจก็เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบนั้น

3. การคัดเลือก (SELECTION) คือการกลั่นกรองคัดเลือกเอาข้อมูลที่มีความต้องการ หรือการทำหน้าที่ของ "GATE KEEPER" นั้นเอง

การคัดเลือกเป็นการพิจารณาตัดสินใจจำกัดขอบเขตของเรื่องต่าง ๆ ให้น้อยลง เพื่อจะได้ข่าวที่ตรงตามความต้องการไปปรากฏอยู่ในขั้นตอนสุดท้ายของงาน

4. การนำเสนอ (PRESENTATION) คือการนำเอาเรื่องที่ได้รับ การคัดเลือกแล้วนำเสนอโดยเผยแพร่กระจายไปสู่ผู้รับบริการ หรือผู้บริโภคด้วยวิธีการต่างๆ เช่น เป็นสิ่งตีพิมพ์ กระจายเสียงหรือแพร่ภาพทางวิทยุและโทรทัศน์ เป็นต้น

คุณค่าของข่าว (NEWS VALUES) ในที่นี้หมายถึงการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพด้วยการประสานกันระหว่างฝ่ายวางแผน ฝ่ายปฏิบัติการรวบรวม ฝ่ายคัดเลือก และฝ่ายนำเสนออย่างเป็นระเบียบแบบแผนและตามลำดับขั้นตอน

การให้คุณค่าของข่าวนั้นพิจารณาจากหัวข้อสำคัญต่าง ๆ ดังนี้

1. ความพิเศษของข่าว (EXTRAORDINARINESS) มักจะพิจารณาให้คุณค่าแก่ข่าวที่มีความแปลกที่สามารรถหันเห หรือเรียกร้องความสนใจจากประชาชนโดยทั่ว ๆ ไป

2. การทันต่อเหตุการณ์ (IMMEDIACY) การข่าวนั้นขึ้นอยู่กับเวลาอะไรที่กำลังเกิดขึ้นและกำลังจะเลือนหายไป ผู้ผลิตต้องนำเสนอข่าวที่ทันต่อเหตุการณ์ เพราะฉะนั้นคุณค่าของข่าวจะขึ้นอยู่กับมิติของเวลาที่ทันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นสำคัญ

3. ความต่อเนื่องสัมพันธ์กันของข่าว (RELEVANCE) องค์ความ

ร้อนแรงและทิศทางของเหตุการณ์ที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์โยงใยต่อกันจะทำให้ประชาชนมีความสนใจ และจะกลายเป็นข่าวที่มีคุณค่าเพิ่มขึ้น

4. การแสดงละคร (DRAMA) เหตุการณ์บางอย่างเปรียบเสมือนการแสดงละคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องที่อยู่ในรูปแบบของเหตุการณ์ในทางลบ จะสร้างความตื่นเต้น ความเศร้า หรือความน่าเกรงขาม จะพิจารณาให้เป็นข่าวที่มีคุณค่าในทรรณะของการผลิต แต่ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะสร้างความกระทบกระเทือนให้กับผู้รับบริการหรือผู้บริโภค เช่น ข่าวการเดินขบวนต่อต้านสงครามเวียดนามในกรุงลอนดอน เมื่อ ค.ศ. 1968

5. ลักษณะส่วนตัว (PERSONALITIES) มีข่าวจำนวนไม่น้อยได้นำข้อคิดเห็นส่วนตัวเข้าไปพัวพันกับประเด็นปัญหาที่เป็นสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ โดยเฉพาะผู้อยู่ในสังคมชั้นสูงและนักการเมืองเป็นต้น ข่าวลักษณะนี้นับว่าเป็นการรวมศูนย์กิจกรรมของบุคคลที่มีความเด่นในสังคมแต่ก็นับเป็นคุณค่าของข่าว

6. การมองเห็นภาพ (VISUALS) การมองเห็นเป็นรูปภาพต่าง ๆ เช่น ในโทรทัศน์ ภาพยนตร์ หรือวีดิทัศน์ นับเป็นข่าวเหตุการณ์ และสถานการณ์ที่น่าสนใจและถือได้ว่าเป็นข่าวที่มีคุณค่าเช่นกัน

แนวคิดการวิเคราะห์กรอบ (FRAME ANALYSIS)

จากหนังสือ Making News ของ กาย ทูชแมน (Gaye Tuchman, 1978) เขาได้นำแนวคิดของ กอฟฟ์แมน เออร์วิง (Goffman Erving, 1974) ที่ได้อธิบายไว้ในเรื่อง Frame Analysis มาอธิบายการปฏิบัติงานข่าวของสมาชิกในองค์กรว่า "fram" หรือ กรอบ คือ หลักการหรือแนวทางที่องค์กรกำหนดไว้เป็นหลักในการทำงาน เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานข่าวทุกคนจะต้องมีกรอบเพื่อเป็นหลักในการพิจารณา ตัดสินใจว่าเรื่องใดที่ถือเป็นเหตุการณ์สำคัญควรนำมา

เสนออันเป็นการจัดการกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งเจ้าหน้าที่ไม่ได้เข้าไปรับรู้ด้วยตัวเอง เพื่อสร้างให้เป็นเหตุการณ์ที่มีความหมายขึ้นมา

ส่วน "strip" เป็นแนวทางหรือหลักการในการจัดการกับเหตุการณ์ของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานข่าวแต่ละคน เพื่อสร้างให้เหตุการณ์นั้นเป็นข่าวขึ้นมาจึงอาจกล่าวได้ว่า frame และ strip เป็นหลักเกณฑ์ที่คนเราใช้ในการจัดระบบประสบการณ์ และแปลความหมายของเหตุการณ์ให้ผู้อื่นได้รับรู้โดยมี frame เป็นกรอบกว้าง ๆ ทัวไปที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานข่าวในองค์กรทุกคนใช้ร่วมกัน และมี strip เป็นแนวทางที่แต่ละบุคคลกำหนดขึ้นเองโดยอิงอยู่กับ frame

กรอบตามแนวคิดของ Paul Dennis ในเรื่อง A Frame Analysis Theory of Mass Communication คือ วิถีทางการปฏิบัติที่บุคคลใช้ในการจัดระเบียบประสบการณ์หรือพฤติกรรมในสภาพการณ์หนึ่ง ๆ กรอบจะมีความหมายขึ้นมากี่ต่อเมื่อ เราจัดระเบียบให้กับความเข้าใจของเราที่มีต่อเหตุการณ์ในสังคมได้ และกรอบทำให้เราอยู่ในโลกอย่างเป็นระเบียบและมีแบบแผน .ดังนั้น ผู้ที่จะเข้ามาอยู่ในสังคมหรือองค์กรเดียวกัน จะต้องมียุทธศาสตร์ในการปฏิบัติตนเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ภายใต้อกรอบเดียวกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร

แนวคิดเกี่ยวกับการข่าวกรอง

การปฏิบัติการข่าวกรองและปฏิบัติการทางด้านยุทธการมีความสัมพันธ์กัน การปฏิบัติการทางด้านยุทธการ จะเป็นผลสำเร็จขึ้นมาได้ก็ด้วยจากการปฏิบัติการข่าวกรองที่มีประสิทธิภาพ ทั้งข่าวกรองทางยุทธศาสตร์ และข่าวกรองทางการรบ (ข่าวกรองทางยุทธวิธี) และความสนใจในการที่จะนำเอาข่าวกรองไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติการให้มากที่สุด ดังนั้นการประสานงานระหว่างหน่วย หรือเจ้าหน้าที่ข่าวกรอง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง (HOOPER, ALAN. 1982)

ข่าวกรองจะต้องใช้ประโยชน์ได้ ข่าวกรองจะต้องมีประโยชน์ในการกำหนดข้อตกลงใจ การวางแผน การกำหนดนโยบาย การแก้ไขปัญหา การควบคุมการปฏิบัติ และประการสำคัญต้องตรงกับความต้องการของผู้ใช้ เพราะฉะนั้นการปฏิบัติการข่าวกรองจะเป็นการสูญเปล่า

ข่าวกรองจะมีคุณค่ามากที่สุด ก็ต่อเมื่อนำมาใช้ได้ทันเวลา ถ้าหากล่วงเวลาไปแล้วคุณค่าก็จะลดน้อยลงไปตามลำดับ ดังนั้นในบางสถานการณ์ความทันเวลามีความสำคัญกว่าความถูกต้องและสมบูรณ์ของข่าวสาร

การวางแผน และการปฏิบัติการข่าวกรอง จะต้องให้มีความอ่อนตัวที่จะสามารถรับสถานการณ์ทั้งทางด้านข่าว และทางด้านยุทธการให้ดีที่สุด และเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ได้ตลอดเวลาโดยเฉพาะ การคาดคะเนความต้องการข่าวกรองได้ถูกต้องและทันกับสถานการณ์

การปฏิบัติการข่าวกรองจะต้องใช้จินตนาการ และมีสายตาวไกล การใช้จินตนาการและมีสายตาวไกล จะต้องประกอบด้วยความคิดสร้างสรรค์ และสมเหตุสมผล รวมทั้งปราศจากการแทรกแซงในเรื่องการปฏิบัติการข่าวกรองจากบุคคลต่าง ๆ ที่ไม่จำเป็น โดยเฉพาะจากผู้ที่ไม่เข้าใจในเรื่องการข่าวกรองอย่างแท้จริง ทั้งนี้ เพื่อให้การปฏิบัติการข่าวกรองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสนองความต้องการจากผู้บังคับบัญชา และหน่วยต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่

ต้องมีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยอย่างเข้มงวดและต่อเนื่อง มาตรการในการรักษาความปลอดภัยจะต้องมีการปฏิบัติอย่างเข้มงวดกวัดขัน ทั้งหน่วยที่ปฏิบัติการข่าวกรองและบุคคลหรือหน่วยที่ใช้ข่าวกรอง เพื่อมิให้ข่าวสารรั่วไหลไปถึงข้าศึกหรือฝ่ายตรงข้าม ซึ่งจะเป็นผลเสียหายต่อการปฏิบัติการ และจะเป็นอันตรายต่อเจ้าหน้าที่หรือหน่วยข่าวกรองของฝ่ายเรา

ต้องมีการประสานระหว่างหน่วยปฏิบัติการข่าวกรองต่างๆ อย่างแน่นแฟ้นเพื่อมิให้เกิดการก่อกวนขัดแย้ง และ การเข้าชื้อองงานหรือเป้าหมายทางการข่าวกรอง รวมทั้งให้สามารถใช้ประโยชน์จากข่าวสารข่าวกรองที่หน่วยข่าวกรองต่าง ๆ รวบรวมได้อย่างเต็มที่

วงรอบข่าวกรอง

กระบวนการของการหาข่าวเกี่ยวกับต่างชาติหรือที่เรียกว่าข่าวกรองต่างประเทศ (FOREIGN INTELLIGENCE) ที่เชื่อถือได้ถูกต้องนั้น เป็นเรื่องที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และไม่มีวันจบสิ้น วงรอบข่าวกรองจะเริ่มด้วย "คำถาม" เสมอ คำถามเดียวที่ออกจากปากของประธานาธิบดี หรือของนายกรัฐมนตรีนำไปสู่คำถามต่างๆ อีกมากมายที่ไม่มีจุดเริ่มต้นและไม่มีจุดสิ้นสุดวงรอบข่าวกรองสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอน ด้วยกัน (จุฑาทิ แสงทวีป, สงครามจารกรรม : 12) การบริหารการข่าวกรองจะเริ่มจากการกำหนดความต้องการด้านการข่าว ไปจบเอาที่การส่งรายงานข่าวกรองตามที่ต้องการ ไปยังประธานาธิบดี หรือนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นผู้ใช้ข่าว

วงรอบข่าวกรองมี 4 ขั้นตอน คือ

- ภารกิจ (MISSION) เมื่อหน่วยได้รับมอบภารกิจแล้วผู้นำหน่วยจะสั่งการให้ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการด้านข่าวกรอง เริ่มลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนของวงรอบข่าวกรอง

1. การวางแผนและสั่งการ

วางแผนเพื่อกำหนดว่าต้องการรู้ข่าวเรื่องอะไร ข่าวอะไรที่ผู้กำหนดนโยบายไม่ว่าจะเป็นประธานาธิบดีหรือนายกรัฐมนตรีหรือสภาความมั่นคงแห่งชาติหรือหัวหน้าส่วนราชการต้องการรู้มากที่สุด เพื่อนำมากำหนดนโยบายของชาติ

2. การรวบรวมข่าว

คือ การรวบรวมข่าว "ดิบ" เพื่อนำไปผลิตเป็นข่าวกรอง โดยทั่วไปการรวบรวมข่าวจะได้มาจาก 3 วิธีใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ

แหล่งข่าวเปิด เช่น ข่าวจากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ จากสิ่งตีพิมพ์ประเภทต่าง ๆ

วิธีเทคนิค ซึ่งได้แก่การถ่ายรูป การใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ รวบรวมข่าว วิธีนี้มีบทบาทในการข่าวกรองสมัยใหม่มากขึ้น

แหล่งข่าวบุคคล ซึ่งได้จากสายลับ หรือผู้แปรพักตร์และเชลยศึก ซึ่งพวกนี้สามารถให้ข้อมูลดี ๆ หลายอย่างที่วิธีอื่นหาไม่ได้

3. การดำเนินการผลิตและการวิเคราะห์

คือการเปลี่ยนข่าว "ดิบ" ที่มีอยู่มากมายให้เป็นข่าวกรองขั้นตอนนี้คือการแปลข่าวที่เป็นภาษาต่างประเทศให้เป็นภาษาท้องถิ่น การวิเคราะห์ด้านเทคนิค การแยกเรื่อง การประมวลข่าว การประเมินค่าข่าว และความเชื่อถือของแหล่งข่าว การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด และการจัดทำรายงานข่าวกรอง และ

รายงานประมาณสถานการณ์ ขั้นตอนนี้ถือว่าเป็นขั้นที่ยุงยากที่สุดเพราะข้อมูลที่ได้มาจะเป็นข่าวชั้น ๆ กระจัดกระจายไม่ต่อเนื่อง และบ่อยครั้งที่ข่าวขัดแย้งกันเอง นักวิเคราะห์ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาจะรับผิดชอบในการจัดทำข่าวกรองขั้นสุดท้าย โดยการประมวลข้อมูลเข้าด้วยกันตีความหมายและความสำคัญของเรื่องราวที่ปรากฏ

4. การกระจายข่าว

เมื่อผลิตรายการข่าวกรองได้แล้วผู้เกี่ยวข้องจะนำเสนอต่อประธานาธิบดีหรือนายกรัฐมนตรี หรือสภาความมั่นคงแห่งชาติ หรือผู้ใช้ข่าวคนอื่น ๆ ขณะเดียวกันหากข่าวนั้นเกี่ยวข้องกับส่วนราชการอื่น หรือมีคนอื่นที่อาจใช้ประโยชน์จากข่าวนั้นได้ก็ให้กระจายข่าวตามกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ ซึ่งการกระจายข่าวกรองเป็นขั้นตอนสุดท้ายของวงรอบข่าวกรองหรือวงจรข่าวกรอง การรายงานข่าวกรองที่ถูกต้องนั้นสิ้นกระทั่งรัดและชัดเจน การส่งข่าวต้องทันเวลา วอชิงตันแพล็ทได้ระบุไว้ในหนังสือการผลิตข่าวกรองยุทธศาสตร์ว่าข่าวกรองจะลดค่าในอัตราดังต่อไปนี้

ข่าวกรองทางการรบหรือข่าวกรองยุทธวิธี	10% ต่อวัน
ข่าวกรองยุทธศาสตร์ในยามสงคราม	10% ต่อเดือน
ข่าวกรองยุทธศาสตร์ในยามสงบ	20% ต่อปี
ข่าวกรองของสิ่งที่มีลักษณะกึ่งถาวร เช่น ถนน, สะพาน, ท่าเรือ	10% ต่อปี

องค์ประกอบข่าวกรองทางการทหาร

ข่าวกรองทางการทหาร (ARMED FORCES INTELLIGENCE) เป็นการศึกษาโครงสร้างของกองทัพทั้งกำลังทางบก กำลังทางเรือ กำลังทางอากาศ และกำลังกึ่งทหารของต่างชาติ ทั้งที่มีอยู่แล้วในปัจจุบันและคาดว่าจะมีในอนาคต เป็นส่วนหนึ่งของข่าวกรองทางการทหาร (MILITARY INTELLIGENCE) และเป็นปัจจัยองค์ประกอบปัจจัยหนึ่งของข่าวกรองทางยุทธศาสตร์

กำลังทางทหารของชาติหนึ่งย่อมเป็นเครื่องมือทางกายภาพที่ชาตินั้นมีอยู่สำหรับใช้ดำเนินการให้บรรลุตามนโยบายของชาตินั้น อย่างไรก็ตามเครื่องมือสำหรับใช้ดำเนินการเพื่อให้บรรลุตามนโยบายของชาติหนึ่งๆ มิใช่มีเฉพาะกำลังทหารเท่านั้น แต่ยังมีเครื่องมือทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมจิตวิทยาอีกด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางการทหารและสังคมจิตวิทยา

- ประชากร จำนวนประชากร หมายถึง จำนวนของประชากรที่จะใช้เป็นกำลังป้องกันประเทศและทดแทนการสูญเสีย ซึ่งสืบเนื่องมาจากการทำสงครามการใช้แรงงานในด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรมและการบริการ (การขนส่ง การสื่อสาร การซ่อมบำรุง การรักษาพยาบาลและการใช้แรงงานในด้านอื่น ๆ) รวมทั้งกำลังอาสาสมัครและองค์กรที่จัดตั้งขึ้น เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหารและการทำสงคราม ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อความเข้มแข็งหรืออ่อนแอของกองทัพแห่งชาติ

- คุณภาพของประชากร คุณภาพของประชากรเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม ได้แก่ ความเชื่อถือ ทัศนคติ และค่านิยม คุณลักษณะประจำชาติ กลุ่มเผ่าพันธุ์ (ETHNIC GROUPS) ครอบครัวและสถานะในการครองชีพ ศาสนา การศึกษา และสุขภาพอนามัย ซึ่งจะเห็นถึงความเข้มแข็งและความเป็นปึกแผ่นสามัคคีภายในชาติ ความเข้มแข็งและความสามารถขององค์บุคคล ขวัญและเจตจำนงในการสู้รบของทหาร (WILL TO FIGHT) ศาสตร์หรือจากการสู้รบในสงครามที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า คุณภาพของประชากรจะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพลังอำนาจทางทหารของชาติและการทำสงคราม เช่น กรณีของอิสราเอล

- ประชามติการสร้างเสริมกำลังทหาร และการใช้พลังอำนาจทางทหารหรือการก่อสงครามเพื่อแสวงหาหรือการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติบางครั้งอาจจะมีประชาชนภายในชาติส่วนใหญ่หรือบางส่วนคัดค้านหรือไม่เห็นด้วย ซึ่งสืบ

เนื่องจากเรื่องอุดมการณ์ ความไม่พอใจหรือขาดความเชื่อมั่นศรัทธาต่อกองทัพแห่งชาติหรือต่อรัฐบาล หรือเกิดความเบื่อบ่อยต่อการทำสงครามหรือผลสืบเนื่องจากการโฆษณาชวนเชื่อของประเทศข้าศึก แต่ในบางครั้งประชาชนจะสนับสนุนรัฐบาล และกองทัพแห่งชาติในการปฏิบัติการทางทหารและในการก่อหรือการทำสงคราม เนื่องจากเห็นว่าเป็นความถูกต้องชอบธรรมเกี่ยวกับความอยู่รอดหรือการรักษาผลประโยชน์ หรือเกียรติภูมิของชาติ ซึ่งเสี่ยงคัดค้านหรือเสี่ยงสนับสนุนดังกล่าวนี้ถ้าหากเป็นเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนจะมีลักษณะเป็นประชามติ ก็จะส่งผลกระทบต่อพลังอำนาจทางทหารและการทำสงคราม ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความอ่อนแอทางทหารการแพ้ชนะสงครามหรือการเสื่อมเสียเกียรติภูมิของชาติ ตัวอย่างประชามติที่สนับสนุนการทำสงครามก็เช่น สหรัฐฯ ในการเข้าร่วมรบกับพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ 2 และของไทยในกรณีสงครามอินโดจีนเมื่อปี 2483 ส่วนในกรณีการคัดค้านสงคราม ได้แก่ กรณีของสหรัฐฯ ในสงครามเวียดนามเมื่อปี 2518

- ประสิทธิภาพและความศรัทธาเชื่อมั่นของประชาชนต่อรัฐบาล

ลักษณะการเข้ามามีอำนาจในการปกครอง ความสามารถ ความเข้มแข็ง ความซื่อสัตย์และความจริงจังในการบริหารประเทศของรัฐบาล จะเป็นสิ่งที่มีผลกระทบต่อความเชื่อถือศรัทธาของประชาชน อันจะส่งผลไปถึงขวัญ และเจตจำนงในการต่อสู้ และการผนึกกำลัง เพื่อเอาชนะสงครามในตนเองเดียวกันความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐบาลกับฝ่ายทหารหรือความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับผู้นำทางทหารก็จะมีผลในการสร้างขวัญและกำลังใจ หรือสร้างความระส่ำระสายให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการทำสงครามอย่างร้ายแรงเช่นเดียวกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางการทหารกับการเมือง

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางการทหารกับองค์ประกอบทางการเมืองซึ่งจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความเข้มแข็ง อ่อนแอของกองทัพแห่งชาติ

พลังอำนาจของชาติทางทหาร และความเป็นปึกแผ่นมั่นคงภายในชาติ จะพิจารณาได้จากปัจจัยสำคัญดังต่อไปนี้.-

- โครงสร้างทางการเมือง โครงสร้างทางการเมืองจะเป็นเครื่องกำหนดบทบาท และรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพแห่งชาติ และการบริหารประเทศ สามารถจะแบ่งโครงสร้างทางการเมืองออกเป็น 3 ลักษณะ คือ.-

(ก) โครงสร้างทางการเมืองที่ใช้ทหารคุ้มครองผู้บริหารประเทศ (THE PRAETORIAN STATE) ลักษณะการปกครองที่ใช้กำลังทหารเข้าพิทักษ์รักษาหรือให้ความคุ้มครองต่อผู้บริหาร หรือผู้ปกครองประเทศ ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรโรมันและสืบต่อมาในรัฐ หรือประเทศที่ปกครองโดยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช หรือลัทธิเผด็จการ จากลักษณะการปกครองดังกล่าว ประมุขหรือผู้ปกครองประเทศจะเข้าควบคุมกำลังทหารด้วยตนเองและใช้ทหารเป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจ และผลประโยชน์ของตน แต่ถ้าหากไม่สามารถจะเข้าควบคุมด้วยตนเองหรือการเข้าควบคุมไม่แน่นแฟ้นพอ ประมุขหรือผู้ปกครองประเทศก็จำเป็นต้องเอาใจทหารด้วยการมอบสิทธิหรือผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้ ดังนั้นผู้นำทางทหารจึงมักจะเข้าไปมีบทบาทหรือมีส่วนในอำนาจการบริหาร การปกครอง โครงสร้างทางการเมืองดังกล่าว ในปัจจุบันยังปรากฏให้เห็นอยู่ในประเทศด้อยพัฒนา หรือกำลังพัฒนา บางประเทศในทวีปเอเชีย แอฟริกา และลาตินอเมริกา ที่ปกครองด้วยระบบการปกครองต่าง ๆ ซึ่งผู้นำทางทหารมักจะเข้าไปแทรกแซงหรือมีบทบาทในทางการเมือง และกำลังทหารจะถูกใช้ในลักษณะเป็นเครื่องมือในการรักษาฐานอำนาจในทางการเมืองของกลุ่มผู้บริหารประเทศ จากการที่ผู้นำทางทหารเข้าไปมีบทบาทในการเมือง และกองทัพแห่งชาติมีลักษณะเป็นกลุ่มพลังในทางการเมือง จึงมักจะเกิดความขัดแย้งระหว่างผู้บริหารประเทศกับผู้นำทางทหารอยู่เสมอหรือแม้แต่ระหว่างผู้นำทางทหารด้วยกันเอง ในบางประเทศจึงเกิดการปฏิวัติรัฐประหาร และมีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลที่เข้าบริหารประเทศบ่อยครั้งประเทศที่มีลักษณะโครงสร้างทางการเมืองดังกล่าว การทหารมักจะไม่มีเข้ม

แม้เนื่องจากโอกาสในการสร้างเสริมและการพัฒนากองทัพจะกระทำไม่ได้เต็มที่ มีการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง ความรักหมู่คณะในหมู่ทหารมีน้อย มีการแตกแยกกัน เป็นกลุ่มเป็นพวก ประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่จะหลีกเลี่ยงการทำสงคราม แต่ถ้าหากจำเป็นจะต้องทำสงครามก็มักจะมีสาเหตุมาจากการหันเหความสนใจของประชาชนภายในประเทศจากสภาวะความยุ่งยากต่าง ๆ ที่กำลังประสบอยู่และประสิทธิภาพในการสู้รบของทหารของประเทศเหล่านี้ส่วนมากจะอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

(ข) โครงสร้างทางการเมืองที่มีนโยบายให้ทหารและพลเรือนถ่วงดุลกัน (THE CIVILIAN AND MILITARY POLICY) โครงสร้างทางการเมืองดังกล่าวเป็นโครงสร้างทางการเมืองสำหรับประเทศที่พัฒนาแล้ว และคุณภาพของประชากรอยู่ในเกณฑ์สูง เช่น สหรัฐฯ ญี่ปุ่น และประเทศโลกเสรีในทวีปยุโรป อาทิ อังกฤษ ฝรั่งเศส สาธารณรัฐเยอรมัน เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม เป็นต้น กำลังทหารของประเทศเหล่านี้จะมีไว้เท่าที่จำเป็น เพื่อสนับสนุนนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล หรือการปฏิบัติการตามพันธกรณีต่าง ๆ ส่วนในการรักษาเสถียรภาพของรัฐบาล หรือการรักษาความมั่นคงภายใน จะเกิดจากความสมดุลย์ในการแบ่งมอบความรับผิดชอบตามตัวบทกฎหมาย และประเพณีนิยมของชาติ ประกอบกับความสำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบระหว่างฝ่ายทหารกับฝ่ายพลเรือนและประชาชนทั่วไป กองทัพประจำการของประเทศดังกล่าว จะมีขนาดพอสมควรที่จะใช้แก้ปัญหาเฉพาะหน้า โดยจะมีการจัดโครงสร้างทางการเมืองเรียกเกณฑ์ประชาชนเข้ารับราชการทหาร การฝึกอบรม การจัดหน่วย และการระดมยุทธโศภปรณ์ เพื่อขยายกำลังกองทัพประจำการเมื่อเกิดความจำเป็นได้ในเวลาอันรวดเร็วประสิทธิภาพในการรบของทหารในกองทัพเหล่านี้ จะขึ้นอยู่กับลักษณะนิสัยประจำชาติคุณภาพของประชากร และการฝึกอบรม

(ค) โครงสร้างทางการเมือง ที่ให้ประชาชนมีความสำนึกในความรับผิดชอบต่อการเป็นทหารเพื่อรับใช้ชาติร่วมกัน (THE NATION IN ARMS) การที่ประชาชนจะมีความสำนึกในความรับผิดชอบ ต่อการที่ร่วมกันเป็นทหารรับใช้

ชาติจะเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในชาติของตน ทั้งจากการต่อสู้ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาและการบรรลุถึงความสำเร็จในการสร้างชาติในปัจจุบัน ความสำนึกในการอยู่รอดของชาติ และการจูงใจให้ประชาชนมีความรักชาติ และมีความสำนึกความรับผิดชอบในการร่วมกันเป็นทหารรับใช้ชาติ มีความรักและหวงแหนแผ่นดิน ซึ่งคุณค่าทางจิตใจของประชาชนดังกล่าวจะมีขึ้นได้ไม่ว่าประเทศนั้น จะปกครองด้วยระบอบการเมืองอย่างไร เช่น ระบอบประชาธิปไตย สังคมนิยม เผด็จการ หรือระบบคอมมิวนิสต์ หรือมีรูปแบบโครงสร้างทางการเมืองดังที่กล่าวมาแล้วก็ตามแต่ปัจจัยสำคัญที่จะเป็นเครื่องส่งเสริม หรือบั่นทอนคุณภาพทางจิตใจของประชาชนดังกล่าวก็คือ คุณภาพของรัฐบาล ความเป็นธรรมในสังคม ความกินดีอยู่ดีของประชาชนและลักษณะผู้นำของผู้บังคับบัญชาทางทหาร ซึ่งทหารในประเทศที่ประชาชนมีความสำนึกในความรับผิดชอบต่อการเป็นทหาร ส่วนมากจะมีเจตจำนงในการต่อสู้และประสิทธิภาพในการรบสูงตัวอย่างเช่น อิสราเอล

- ทศนคติและความสัมพันธ์ขององค์กรทางการเมืองที่มีต่อการทหาร พรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองบางกลุ่มโดยเฉพาะฝ่ายค้าน อาจจะมีความรู้สึกลงในทางไม่สร้างสรรค์ต่อการทหารของชาติ ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาในเรื่องการสร้างเสริมกำลังทหาร และการตัดสินใจของรัฐบาลในการใช้พลังอำนาจแห่งชาติทางทหารใน การแก้ไขความขัดแย้ง และการแสวงหาหรือการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ

ความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับเศรษฐกิจ

ขีดความสามารถหรือศักยภาพทางเศรษฐกิจเป็นรากฐานสำคัญที่สุดในการก่อตั้งการดำรงอยู่ และการเสริมสร้างกำลังของกองทัพแห่งชาติ และเป็นบ่อเกิดแห่งศักยภาพสงคราม นอกจากนี้ยังเป็นข้อพิจารณาในการใช้พลังอำนาจแห่งชาติทางเศรษฐกิจทำการบีบบังคับชาติที่เป็นศัตรู เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์แห่งชาติ และวัตถุประสงค์ทางทหาร (โรงเรียนเสนาธิการทหารเรือ, ชุดวิชาข่าวกรอง : 460) ซึ่งมีข้อพิจารณาโดยสรุปดังต่อไปนี้

- ทรัพยากร หมายถึงทรัพยากรธรรมชาติที่จะเป็นบ่อเกิดของผลผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะอาหารและวัตถุดิบที่จะนำมาใช้ในการผลิต ผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรม โดยพิจารณาในด้านของผลิตภัณฑ์ทางด้านยุทธโศปกรณ์และสิ่งอุปกรณ์สำหรับการทำสงคราม นอกจากทรัพยากรธรรมชาติแล้วหมายถึงทรัพยากรด้านแรงงาน ซึ่งจะนำมาใช้ในด้านอุตสาหกรรมเกษตรกรรม การบริการ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหาร และการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในภาวะฉุกเฉิน

- พลังงาน พลังงานที่จะนำไปใช้สำหรับเครื่องจักรกลในการผลิตทั้งทางด้านเกษตรกรรม การอุตสาหกรรม สิ่งคมจิตวิทยา และการปฏิบัติการทางทหาร ได้แก่ ถ่านหิน น้ำมัน ปิโตรเลียม ก๊าซธรรมชาติ พลังน้ำ และพลังปรมาณู สำหรับพลังงานสำคัญที่สุดที่จะนำไปใช้สำหรับการทหารโดยตรงในสงครามสมัยใหม่ ได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิง ดังจะเห็นได้จากบทเรียนในสงครามโลกครั้งที่ 2 ว่าปัญหาด้านน้ำมันเชื้อเพลิงเป็นจุดอ่อนหลวมมากที่สุดประการหนึ่งของญี่ปุ่นและเยอรมัน

- โครงสร้างทางอุตสาหกรรม การพิจารณาโครงสร้างทางอุตสาหกรรมก็คือ การพิจารณาว่าขีดความสามารถทางอุตสาหกรรมของชาติมีเพียงใด และจะสามารถเปลี่ยนแปลงขีดความสามารถในการผลิต เพื่อการบริโภคอุปโภค และการค้ามาเป็นการผลิตยุทธโศปกรณ์และสิ่งอุปกรณ์ สำหรับการทำสงครามได้เพียงใด รวมทั้งโครงการจัดหาวัตถุดิบเพื่อนำมาป้อนโรงงานอุตสาหกรรม และระบบการป้องกันศูนย์การอุตสาหกรรมและโรงงานที่สำคัญ ๆ

- การค้าต่างประเทศ การค้าต่างประเทศที่มีผลกระทบโดยตรงต่อศักยภาพสงครามของประเทศจะพิจารณาได้ใน 2 ลักษณะ คือการจัดหาวัตถุดิบเพื่อนำมาผลิตยุทธโศปกรณ์ สำหรับใช้ในการทำสงครามในกรณีที่มีโรงงานอุตสาหกรรมอยู่แล้ว แต่ต้องพึ่งพาวัตถุดิบในการผลิตจากต่างประเทศ ข้อพิจารณาอีกประการหนึ่งก็คือ ในกรณีที่ประเทศไม่มีขีดความสามารถทางอุตสาหกรรมจำเป็นที่

จะต้องพึ่งต่างประเทศในด้านยุทธโศปกรณ์และเครื่องบริโภคอุปโภค ซึ่งจะเป็นข้อพิจารณาถึงขีดความสามารถในการทำสงครามระยะยาว

- ขีดความสามารถในการระดมสรรพกำลัง การระดมสรรพกำลังแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ การระดมสรรพกำลังทางทหาร และระดมสรรพกำลังทางเศรษฐกิจ การระดมสรรพกำลังทางเศรษฐกิจเป็นการจัดระเบียบทรัพยากร และโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชาติด้านกำลังคน ยุทธโศปกรณ์และการบริการ เพื่อใช้สนับสนุนการป้องกันประเทศ และการปฏิบัติการทางทหาร ศักยภาพทางเศรษฐกิจจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นขีดความสามารถของชาติว่า มีความพร้อมที่เข้าสู่สงครามได้เพียงใด และจะสามารถต่อสู้สงครามได้ในระยะเวลา นานเท่าใด

- การใช้มาตรการทางเศรษฐกิจ เพื่อระงับข้อพิพาทหรือบั่นทอน ศักยภาพสงครามของชาติศัตรู การใช้มาตรการทางเศรษฐกิจในการระงับหรือยุติ ข้อพิพาทและบั่นทอนศักยภาพสงครามของชาติที่มีกรณีขัดแย้งหรือชาติที่เป็นศัตรูเพื่อ บับบั้งดับศัตรูให้ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของชาติ หรือวัตถุประสงค์ทางทหาร โดย การใช้มาตรการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้.-

(ก) การทำลายพลังอำนาจทางเศรษฐกิจ เช่น ไม่ให้ศัตรูได้ใช้ ทรัพยากรจากภายนอกด้วยการปิดล้อม การไม่ขายสินค้า การยึดหรืออายัดสินค้า และยุทธปัจจัยการลดอำนาจเศรษฐกิจภายนอกประเทศ เช่น การไม่ยอมค้าขาย หรือรับซื้อสินค้า และการไม่ให้ศัตรูได้ใช้ทรัพยากรของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้ชนบัตรปลอม การก่อปัญหาชายแดนและการสร้างความปั่นป่วน หรือ การขาดเสถียรภาพภายใน

(ข) การดำเนินการทางการเงิน เช่น การอายัดเงิน การ ควบคุม การแลกเปลี่ยนเงินตรา และการพยายามบ่อนทำลายค่าของเงินตรา

(ค) การใช้มาตรการแทรกแซงโดยไม่เปิดเผย เช่น การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมให้มีการค้าตลาดมืด การกักตุนเพื่อเก็งกำไร หรือให้มีการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยในประเทศที่เป็นศัตรู

ในการศึกษารั้งนี้ เป็นการนำเอาแนวคิดกระบวนการผลิตข้าว แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์กรอบของการปฏิบัติงานข้าว และแนวคิดเกี่ยวกับการข้าวกรองมาเป็นขอบเขตในการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย